

یادداشت

دکتر منیژه اخوان
پژوهشگر مرکز پژوهش سیاست فضای
مجازی دانشگاه تهران

نظم نوین جهان و متاورس

در یک فرایند تکاملی، هر نوآوری تکنولوژیکی از یک سود درون دکترین های استراتژیکی متقدم ردیابی می شود و از سوی دیگر، عرصه ای برای برتری استراتژیک به حساب می آید. به نظرمی رسد در این فرایند، متاورس، جدیدترین عرصه تبدیل نوآوری های ذهنی به عینیت های قطعی و «واقعی سازی ذهنیت ها و حسی سازی واقعیت ها» باشد که در یک روند پیشرفت گرای تکنولوژیکی، به مثابه «فرا جهان»، مرزهای «توهم توافقی» فضای سایبر ویلیام گیسون را پشت سر می گذارد و به خلق یک تجربه واقعی منجر می شود.

کرده، بازیگران اصلی در تلاش هستند تا هنوز که متاورس در آغاز راه است، فرصت رهبری این حوزه را به دست گیرند؛ اما پرسش این است که آیا در این وضعیت جدید، نظم سیاسی جدید نیز برقرار می‌شود و آیا اساساً می‌توان از نظم نوین جهانی در ارتباط با متاورس صحبت کرد؟

در پاسخ به این پرسش، لازم است مهم‌ترین ملاحظاتی این حوزه شناخته شود. در درجه اول، باید گفت که متاورس با یک «فقدان مادرزادی» (ژیانگ، ۲۰۲۲) متولد شده که آن، «دو تکه شدن اینترنت» است و نتیجه یک رقابت ژئوپلیتیک میان امریکا و چین بوده و نشان داده است که از یک طرف، نظم جهانی نمی‌تواند با اقدامات یک جانبه گرایانه یک کشور به وجود آید و از طرف دیگر، این سیاست است که دو تکه شدن اینترنت را هدایت کرده نه تکنولوژی. از سوی دیگر، در جنگ اخیر روسیه و اوکراین و پرده آهنین دیجیتال پوتین، مسدود کردن محصولات متادروسیه و خارج کردن محصولات غربی از بازار روسیه، ملاحظاتی درباره بالکانیزه شدن اینترنت و «چند تکه شدن» آن مطرح شد و این نگرانی را به وجود آورد که آیا دوران یک جهان متصل در شرف پایان یافتن است؟ ملاحظه دیگری که در ارتباط متاورس و نظم نوین جهانی مطرح است، دسترسی به داده‌های شخصی کاربران از طریق تکنولوژی‌های هوشمندی مانند اینترنت اشیاء، هوش مصنوعی، واقعیت گسترده و... است. هدست‌های واقعیت مجازی و دستگاه‌های پوشیدنی برای تجربه غوطه‌وری در متاورس، مجهز به حسگرهایی هستند که حرکات چشم، دست، بدن یا الگوها و عادات رفتاری آن‌ها را ردیابی می‌کنند و احتمال زیادی وجود دارد که دولت‌ها به حفظ

متاورس را خواه با رویکرد میتول بال، یک خدمت یا سرویس تعریف کنیم یا یک مکان مجازی سه بعدی غوطه‌ور در نظر بگیریم و به قول مارک زاکربرگ، یک برهه زمانی و لحظه‌ای در تاریخ بشر بدانیم که جهان مجازی، به «روش اصلی زندگی» تبدیل می‌شود و تمایز ماده و مجاز محو می‌شود، تلفیق وجود زیستی با تکنولوژی صورت می‌گیرد (وبگاه آی‌اکس‌فای، ۲۰۲۲)، ما با «یک» متاورس مواجه نیستیم. لوچیانو فلوریدی (۲۰۲۲) در این باره توضیح می‌دهد، همان طور که «وب» و «وبگاه» وجود دارد، ما با یک «متاورس» (در انگلیسی با سرواژه ام بزرگ) که یک تجربه سه بعدی غوطه‌ور است و «متاورس‌های خاص» (در انگلیسی با سرواژه ام کوچک) مواجه هستیم. از سوی دیگر، باید توجه داشته باشیم که هر چند متاورس به عنوان یک ایده جهان ذهنی، به آغاز ذهن و جهان واقعی تصاویر ذهنی بازمی‌گردد که عمری به قدمت بشر دارد و به عنوان یک واژه، سی سال است که از دل یک رمان علمی-تخیلی (رمان اسنوکرش، نوشته نیل استیون سن) برآمده، اما تنها از اکتبر ۲۰۲۱ است که پس از تغییر نام شرکت مادر فیسبوک به متا، توجه عمومی از دره سیلیکون و غول‌های صنعت فناوری گرفته تا حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، حقوقی و... را جلب کرده است؛ بنابراین، به نظر می‌رسد که با یک جهان محاسباتی و وضعیت جدید و مبهم با تغییرات خلق الساعه‌ای روبرو هستیم که هرگونه پیش‌بینی را با درجه‌ای از احتیاط و عدم قطعیت همراه می‌کند. با وجود این، بر اساس تجربه دهه‌های اخیر مبنی بر اینکه هر کجا ما از سرعت تکنولوژی عقب ماندیم، این تکنولوژی بوده که چارچوب‌های عمل را تعیین

توجه به ملاحظات‌های چون دسترسی برابر به اینترنت پرسرعت و فناوری‌های وابسته به متاورس، برطرف کردن موانع قانونی و نظارتی در مسیر توسعه برنامه‌های کاربردی تجاری متاورس، همکاری هدفمند بخش دولتی با شرکت‌های خصوصی این حوزه و اقداماتی از این دست ضروری است.

از سوی دیگر، به نظر می‌رسد نظم نوین جهانی در ارتباط با متاورس، ذاتاً نمی‌تواند توسط یک دولت انجام شود، زیرا متاورس توسط تکنولوژی‌های مختلفی پشتیبانی می‌شود که قطب‌های آن در جهان پراکنده هستند. هر چند ایالات متحده بر فناوری‌های هوشمند مانند بلاک چین، هوش مصنوعی، اینترنت اشیا و... تسلط دارد، اما در عمل، در تولید به قدرت‌های دیگر وابسته است؛ به عنوان مثال، به کشورهای آسیایی که کنترل تولید نیمه‌هادی‌ها را در دست دارند، وابسته هستند یا اروپا در زمینه تنظیم مقررات دیجیتال، تنظیم استانداردهای بین‌المللی و دستیابی به توافقات بین‌المللی پیشرو است و در عین حال، بزرگ‌ترین تولیدکننده ریزپردازنده‌ها است و کوچک‌ترین ریزپردازنده‌های موجود در بازار را تولید می‌کند یا شرکت‌های اروپایی مانند اریکسون و نوکیا در استقرار 5G با قدرت کار می‌کنند. همچنین، حتی اگر دو تکه شدن یا چندتکه شدن متاورس صورت بگیرد، احتمالاً دولت‌ها در سایه یک نظم جهانی برآمده از توافقات منطقه‌ای یا جهانی است که می‌توانند نفع خود را به حداکثر برسانند. برای مثال، چین می‌تواند دیوار آتشین خود را در متاورس هم داشته باشد، اما دیاسپورای چینی همه‌جا وجود دارد و این توافقات جهانی به حفظ ارتباط با این جمعیت‌ها کمک می‌کند (بال، ۲۰۲۲).

چنین اطلاعات شخصی شهروندان خود، تمایل داشته باشند و چارچوب‌های نظارتی قوی در ارتباط با حریم خصوصی داده‌ها تنظیم نمایند. در چنین وضعیتی، آیا این احتمال وجود دارد که شکلی از «قبیله‌ای شدن» جهان‌های متاورس، به وجود آید؟ مسئله دیگر در این زمینه، تمایل دولت‌ها در افزایش اطلاعات است. همان‌طور که کسینجر (۱۳۹۶) توضیح می‌دهد، برخی توانایی‌های کلیدی در فناوری‌ها وجود دارد که بازیگران بزرگ و غول‌های فناوری، تمایلی به فاش کردن آن‌ها ندارند و به عنوان مثال ایالات متحده یا چین، چقدر حاضرند دسترسی به تلاش‌های هوشمندانه خود را برای رقبای خود فراهم کنند. پس نوعی بی‌نظمی ذاتی و عدم تقارن در روابط قدرت سایبری، امری بدیهی است که در متاورس نیز ادامه خواهد داشت. حقیقت این است که جستجوی نظم نوین جهانی در ارتباط با جهان‌های مجازی جدید، مسیر بی‌ثبات و پیچیده‌ای است که در این مسیر، باید واقعیات تاریخی و فرهنگی همه طرف‌ها به رسمیت شناخته شود تا در نهایت، فهم مشترکی از وضعیت جدید به وجود آید. بدون رسیدن به چنین فهم، توافق و همکاری‌های منطقه‌ای و جهانی و همچنین، سیستمی که قدرت اعمال آن را داشته باشد، احتمال یک‌جانبه‌گرایی و تأمین نشدن منافع همه بازیگران، تکه‌تکه شدن متاورس، شکل نگرفتن قابلیت همکاری میان جهان‌های مجازی، به وجود آمدن نابرابری‌های بزرگ‌تر و... وجود دارد و هر چند، ممکن است رسیدن به این توافقات طولانی باشد، اما شروع تلاش‌ها در این زمینه، می‌تواند از بروز بحران‌های جبران‌ناپذیر درون دینامیسم آن پیشگیری کند. در این توافقات،

کسینجر، ه. (۱۳۹۶). نظم جهانی؛ تأملی در ویژگی ملت‌ها و جریان تاریخ، ترجمه محمدتقی حسینی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

- Ball, J. (2022). Russia is risking the creation of a “splinternet”—and it could be irreversible, Retrieved from: <https://www.technologyreview.com/2022/03/17/1047352/russia-splinternet-risk/>
- Bremmer, I. (2021). The Technopolar Moment: How Digital Powers Will Reshape the Global Order, Retrieved from: <https://www.benton.org/headlines/technopolar-moment-how-digital-powers-will-reshape-global-order>
- Floridi, L. (2022). Metaverse: a Matter of Experience, Retrieved from: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13347-022-00568-6>
- Ixfi (2022). Is the Metaverse A Place, A Service or a Moment in Human History? Retrieved from: <https://medium.com/ixfi/is-the-metaverse-a-place-a-service-or-a-moment-in-human-history-ffa102e6eaa>
- Xiang, N. (2022). Metaverse — the latest chapter of the Splinternet? Retrieved from: <https://www.eastasiaforum.org/2022/07/06/metaverse-the-latest-chapter-of-the-splinternet/>

همین طور باید به نقش قدرت‌های دیجیتال و غول‌های این صنعت در کنار نقش دولت‌ها در به وجود آوردن نظم نوین جهانی در پیوند با متاورس توجه کرد. در حال حاضر، این شرکت‌ها، به طور فزاینده‌ای محیط جهانی که دولت‌ها در آن فعالیت دارند-را شکل می‌دهند و منابع لازم برای رقابت ژئوپلیتیکی را فراهم می‌کنند؛ اما باید توجه داشت که این شرکت‌ها را نمی‌توان صرفاً «پایه نظام» و ابزاری در دست دولت‌ها بدانیم و حتی گروهی معتقدند که «زمان آن فرارسیده است تا بزرگ‌ترین شرکت‌های فناوری را شبیه دولت بدانیم» (برمر، ۲۰۲۱). به عنوان مثال، می‌توان به نقش این شرکت‌ها در شورش ۶ ژانویه ۲۰۲۱ و یورش طرفداران دونالد ترامپ به کاخ کنگره آمریکا، اشاره کرد که هیچ‌یک از اقدامات آن‌ها پس از این شورش، بر اساس دستورات دولتی نبود و صرفاً تصمیماتی بود که توسط کسانی گرفته شد که روی کد، سرورها و ... اعمال قدرت می‌کردند و فیس‌بوک و توئیتر، حساب‌های دونالد ترامپ را به دلیل پست‌هایی که در تمجید از اغتشاشگران منتشر کرده بود، مسدود کردند. بر این اساس، انتظار می‌رود که این شرکت‌های بزرگ در کنار دولت‌ها در تنظیم نظم نوین جهانی در حوزه متاورس، نقش مهمی پیدا کنند.

منابع

عاملی، س.ر. (۱۴۰۱). روابط عمومی متاورس، عرصه حضور سه بعدی، محسوس، هویت داری، هویت بخش، غیر مرکزی، منعطف برای تغییر همراه با مشارکت همگانی در فضای دوم است؛ بازیابی از: <https://www.shara.ir/view/49550>